

Advies van de Brusselse Raad voor dierenwelzijn - 26/06/2020

betreffende het welzijn van dieren in kinderboerderijen

Kinderboerderijen kunnen een belangrijke educatieve waarde hebben, zeker voor kinderen die opgroeien in een stedelijke omgeving, zoals in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Toch stellen ze ook risico's i.v.m. dierenwelzijn. Indien de dieren op een suboptimale manier verzorgd en gehuisvest worden, geeft dit een slecht voorbeeld aan het publiek (vooral kinderen). Daarnaast kunnen er ook conflicten bestaan tussen de behoeften van de dieren en de manier waarop ze in contact gebracht worden met bezoekers. Bovendien is er momenteel geen wetgeving die specifiek het welzijn van de dieren op kinderboerderijen beschermt. Slechts enkele algemene bepalingen van de "wet dierenwelzijn" zijn op hen van toepassing.

De Brusselse Raad voor dierenwelzijn (vanaf hier: de Raad) bestudeerde en besprak in zijn vergaderingen van 3 oktober en 21 november 2019 en van 26 juni 2020 dan ook onderstaande concrete problemen en mogelijke oplossingen i.v.m. dierenwelzijn bij kinderboerderijen.

1. Ontbreken van een erkenning

Binnen bovengenoemd wettelijk kader zijn kinderboerderijen niet onderworpen aan een erkenning of verplichte registratie, zolang ze geen andere dieren houden dan gedomesticeerde soorten (zie verder). Daardoor wordt het welzijn van de dieren op kinderboerderijen niet systematisch gecontroleerd door de regionale overheidsdiensten voor Dierenwelzijn. Anderzijds ontvangen vele kinderboerderijen - omwille van de milieu-educatieve projecten - wel subsidies van andere diensten binnen dezelfde regionale overheid (Leefmilieu Brussel in het BHG), waarbij echter geen garanties worden gevraagd of gegeven i.v.m. dierenwelzijn.

De Raad is van mening dat een erkenning door de regionale overheidsdienst voor Dierenwelzijn verplicht moet worden voor alle kinderboerderijen, dit zijn plaatsen of instellingen die de Raad definieert als "specifiek gericht op het houden van dieren met een educatief doel¹ en waar er fysieke interacties zijn tussen het publiek en de dieren, inclusief het voeren van de dieren, met uitzondering van de instellingen erkend als dierentuin in de zin van het Koninklijk Besluit van 10 augustus 1998, waar niet-gedomesticeerde dieren gehouden worden²".

De regionale overheidsdiensten bevoegd voor deze erkenning versus subsidiëring van milieu-educatieve projecten (in het BHG betreft dit verschillende departementen binnen Leefmilieu Brussel) moeten er voor zorgen dat subsidiëring niet kan toegekend worden aan instellingen die niet over deze erkenning beschikken.

Wel moeten er overgangsmaatregelen voorzien worden voor de plaatsen of instellingen die onder bovengenoemd toepassingsgebied vallen, maar die nog tijd nodig hebben om te gaan voldoen aan de erkenningsvoorwaarden die verderop in dit advies worden voorgesteld.

¹ Onder dit toepassingsgebied vallen niet: boerderijen waarbij productiedoeleinden op de eerste plaats komen, en waarbij bezoeken in een educatief kader (meestal door groepen) een bijkomende bron van inkomsten of bijkomend doel zijn. Het welzijn van de dieren op deze boerderijen wordt wel beschermd door het Koninklijk Besluit van 2000 ter bescherming van het welzijn van dieren gehouden voor productiedoeleinden.

² Met name andere dieren dan landbouwhuisdieren en de soorten van bijlage A van het Koninklijk Besluit van 10 augustus 1998 betreffende de erkenning van dierentuinen (de lama, de alpaca, het damhert en de pauw).

2. Ontbreken van normen m.b.t. huisvesting en contact tussen dieren en publiek

Strikt gezien vallen dieren gehouden op plaatsen zoals hierboven beschreven niet onder de wetgeving i.v.m. het welzijn van landbouwhuisdieren gehouden voor productiedoeleinden. De “wet dierenwelzijn” van 14 augustus 1986 stelt enkel dat de voeding, verzorging en huisvesting van een dier moet overeenstemmen met de aard, de fysiologische en ethologische behoeften, zijn gezondheidstoestand en zijn graad van ontwikkeling, aanpassing of domesticatie en dat de bewegingsvrijheid van een dier niet zodanig beperkt mag worden dat er vermijdbare pijnen, lijden of letsels kunnen ontstaan.

De Raad vindt dat deze vage bepalingen onvoldoende duidelijkheid bieden over de aspecten van voeding, verzorging en huisvesting die volgens recente inzichten van belang zijn voor dierenwelzijn. Via een erkenning - en meer bepaald via de daaraan te koppelen erkenningsvoorwaarden - zou echter gespecificeerd kunnen worden dat volgende aspecten van dierenwelzijn gerespecteerd moeten worden bij kinderboerderijen, cf. de principes en criteria vooropgesteld door de wetenschappelijk onderbouwde beoordelingsprotocollen van Welfare Quality®:

- Goede voeding: afwezigheid van honger en dorst
- Goede huisvesting: rustcomfort, thermisch comfort en bewegingsvrijheid
- Goede gezondheid: afwezigheid van letsels, ziektes en pijn door management
- Gepast gedrag: expressie van sociaal gedrag en ander gedrag en goede mens-dier relatie

Bovendien dienen de kinderboerderijen – als vereiste voor de erkenning – een contractdierenarts aan te duiden. Deze dient minstens tweemaal per jaar (bij voorkeur één keer in de winter en één keer in de zomer) ter plaatse te gaan (voor gezondheidscontrole, vaccinaties, etc.).

Daarnaast zal in de erkenningsaanvraag meer informatie gevraagd worden over met welke diersoorten men kweekt in de kinderboerderij, het aantal dieren waarmee wordt gekweekt, alsook hoeveel nakomelingen per jaar geproduceerd worden. De kweek van dieren dient opgevolgd te worden bij controlebezoeken door het Departement Dierenwelzijn, om te zorgen dat er geen onnodige surplus aan dieren is.

Verder vindt de Raad dat er ook eisen gesteld moeten worden aan het contact tussen het publiek en de dieren.

- Ten eerste benadrukt de Raad (in overeenstemming met wetenschappelijk onderzoek, vb. Lacey et al. 2001³, Anderson et al. 2010⁴ en Farrand et al. 2014⁵) het belang van huisvestingsontwerp, met een (gedeeltelijk) van de bezoekers afgeschermdde ruimte waarin de dieren de mogelijkheid hebben zich op elk moment van de dag terug te trekken.

³ Lacey, J., Pankhurst, S., Wehnelt, S., Hudson, C. (2001). The effect of visitor density on inter- and intra-specific aggression displayed by goats, sheep/lambs & pigs at Marwell Zoo. Proceedings of the 3rd Annual Symposium on Zoo Research, Chester Zoo, Chester, UK, p 110-114.

⁴ Anderson, U.S., Benne, M., Bloomsmith, M.A., Maple, T.L. (2010). Retreat Space and Human Visitor Density Moderate Undesirable Behavior in Petting Zoo Animals. Journal of Applied Animal Welfare Science 5, p 125-130.

⁵ Farrand, A., Hosey, G., Buchanan-Smith, H. (2014). The visitor effect in petting zoo-housed animals: Aversive or enrichment? Applied Animal Behaviour Science 151, p 117–127.

De aanwezigheid van dergelijke afgeschermdes ruimtes in de verblijven van de dieren zou in de erkenningsvoorwaarden moeten opgenomen worden. Ook bij begeleide activiteiten moet voorzien worden in een mogelijkheid voor de dieren om zich te kunnen afzonderen, indien ze dat verkiezen.

- o Bijkomend kan men de bereidheid van dieren om interactie met het publiek aan te gaan, vergroten via voorafgaande training. Hierbij kan zowel gedacht worden aan klassieke conditionering (koppeling van aanwezigheid van en/of interactie met mensen aan iets aangenaams zoals voedsel) als aan operante conditionering (het dier wordt getraind een bepaald gedrag uit te voeren in ruil voor een beloning). De kans is dan groter dat dieren hierdoor minder de noodzaak tot vluchten voelen en zelf kiezen om naar bezoekers toe te gaan. Het is evenwel belangrijk om deze training op een correcte, diervriendelijke manier uit te voeren. Operante conditionering via positieve bekrachtiging (ook wel "*positive reinforcement training*" of PRT genoemd) biedt dieren voorspelbaarheid, keuzemogelijkheden en controle over hun omgeving, en leert hen zo om beter om te gaan met prikkels en uitdagingen (Westlund 2014⁶, 2015⁷). Positieve effecten van PRT omvatten minder reactiviteit tegenover stresserende gebeurtenissen, mentale stimulatie (door het aanbieden van uitdaging en leermogelijkheden) en verbeterde mens-dier relaties (Melfi 2013⁸, Laule 2010⁹, Westlund 2015¹⁰).
- Ten tweede moeten maatregelen genomen worden om problemen te vermijden i.v.m. het voeren van dieren door het publiek, met name het voeren van voer dat ongeschikt is voor de diersoort, ongeschikte hoeveelheden voer, of het niet overeenstemmen van de manier van toedienen met de fysiologische of ethologische behoeften van het dier. Bezoeken aan en bevragingen van 4 kinderboerderijen in het BHG - ter voorbereiding van de besprekingen van de Raad - hebben immers uitgewezen dat deze problemen niet zelden voorkomen, ondanks de (soms aanzienlijke) inspanningen van de uitbaters om het publiek te informeren en te sensibiliseren, vb. door informatieborden of zelfs door permanent toezicht. Een andere mogelijkheid is het voorzien van voerdispensers met een afgemeten hoeveelheid voer per (halve) dag dat de kinderboerderij toegankelijk is.

3. Ontbreken van eisen i.v.m. educatie over dierenwelzijn

Bovengenoemde bezoeken aan kinderboerderijen in het BHG en een bevraging van de koepelorganisatie voor Franstalige kinderboerderijen in Brussel en Wallonië (de "*Fédération Belge Francophone des Fermes d'Animation*", FBFFA¹¹) gaven aan dat het accent van de educatieve programma's in het BHG vaak op milieueducatie ligt. De FBFFA stelt aan de kinderboerderijen die er lid van zijn (via een kwaliteitscharter) wel eisen aan hun algemeen educatief kader, maar niet aan educatie specifiek over dierenwelzijn. Dierenwelzijn maakt dan ook vaak geen specifiek deel of slechts een klein deel uit van de educatieve programma's van kinderboerderijen.

⁶ Westlund, K. (2014). Training is enrichment—and beyond. *Applied Animal Behaviour Science*, 152, 1-6.

⁷ Westlund, K. (2015). Training laboratory primates—benefits and techniques. *Primate Biology*, 2(1), 119-132.

⁸ Melfi, V. (2013). Is training zoo animals enriching? *Applied Animal Behaviour Science*, 147(3-4), 299-305.

⁹ Laule, G. (2010). Positive reinforcement training for laboratory animals. *The UFAW Handbook on the Care and Management of Laboratory and Other Research Animals*. 8th ed. Oxford, UK: Wiley-Blackwell, 206-218.

¹⁰ Laule, G. (2010). Positive reinforcement training for laboratory animals. *The UFAW Handbook on the Care and Management of Laboratory and Other Research Animals*. 8th ed. Oxford, UK: Wiley-Blackwell, 206-218.

¹¹ <http://www.fermedanimation.be/>

De Raad is daarom van mening dat onderstaande zaken moeten opgenomen worden in de eerder vermelde erkenningsvoorwaarden:

- Er moet een duidelijk educatief kader zijn, met personeel dat beschikt over pedagogische competenties, waarbij ook een minimale kennis over dierenwelzijn vereist is.

o De Raad is voorstander van het verplichten van een opleiding i.v.m. dierenwelzijn voor de exploitanten van de kinderboerderijen, eventueel na een bepaalde overgangstermijn na het publiceren van de nieuwe wetgeving i.v.m. de verplichte erkenning.

- o De Raad benadrukt het belang van een degelijke kennis (wetenschappelijk onderbouwd, correct en recent) bij de instelling die belast wordt met dergelijke opleiding en wenst dat de bevoegde regionale instantie voor dierenwelzijn en nauwgezette opvolging garandeert. Dierenwelzijn moet expliciet opgenomen worden in educatieve programma's, zowel in begeleide activiteiten als in sensibilisering van individuele bezoekers.
- o Er moet altijd wetenschappelijk onderbouwde, correcte en recente kennis verspreid worden specifiek over de fysiologische en ethologische behoeften van de dieren, en dit op een voor het doelpubliek begrijpelijke, aantrekkelijke en interactieve manier.
- o Er moet een positieve en respectvolle attitude tegenover dieren bijgebracht worden aan het publiek, waarbij geïnformeerd maar ook actief gesensibiliseerd wordt over ten minste
 - het herkennen van de tekenen van ongemak (vrees, angst en stress) bij de dieren, die erop duiden dat de interactie tussen mens en dier moet stopgezet worden, dat de dieren met rust moeten gelaten worden, dat deze zich moeten kunnen terugtrekken in een van het publiek geïsoleerde omgeving (zie ook hierboven).
 - de negatieve impact van het voeren van voer dat ongeschikt is voor de diersoort, ongeschikte hoeveelheden voer, of ongepaste manieren van het toedienen (zie ook hierboven).

